

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FILOZOFSKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZGODOVINO**

ALEŠA PREMRL

DIPLOMSKO DELO

**KRITIKA IDEOLOGIJE PAX AVGUSTA
PRI AVTORJIH KASNEJŠIH OBDOBIJ –
OD TACITA DO AVGUŠTINA**

Mentor: dr. Rajko Bratož

Prvostopenjski dvodisciplinarni študij: Zgodovina – D

Ljubljana, 2017

Izveček

Kritika Pax Avgusta pri avtorjih kasnejših obdobj – od Tacita do Avgušina

Diplomsko delo opisuje vladavino prvega rimskega cesarja Avgusta. Njegova vladavina velja za vladavino miru, vendar mnenja nekaterih zgodovinarjev podajajo tudi drugačno podobo cesarja Avgusta. Njegova vladavina je pri večini avtorjev ocenjena s pozitivno oceno, a vendar nekateri cesarjevi kritiki, kot so Seneka, Tacit in Avguštin, niso bili enakega mnenja. Po njihovih pričevanjih lahko vidimo, da je imel Avgust kar nekaj šibkih točk in težav, ki so imele nanj izreden vpliv. Cesarja je tako mučil problem nasledstva, pestilo pa ga je tudi veliko zdravstvenih težav. Tudi pri boju za oblast je uporabljal vsa sredstva ne glede na kasnejše posledice. Glavni poudarek diplomskega dela je na kritiki avtorjev kasnejših obdobj, in sicer Seneke, Tacita in svetega Avgušina.

Ključne besede: Pax Romana, cesar Avgust, kritika, Tacit, sveti Avguštin

Abstract

Criticism Pax August the authors of later periods – from Tacitus to St. Augustine

The final work describes the reign of the first Roman Emperor Augustus. His rule applies to the reign of peace, but the opinion of some historians give a different image of the Emperor Augustus. The rule of Emperor Augustus, the majority of authors assessed the positive assessment, but a certain emperor critics such as Seneca, Tacitus and Augustine were not of the same opinion. According to their testimonies, we can see that August had quite a few vulnerabilities and problems that have had an enormous impact on him. Cesar was so tormented problem of succession and the many health problems that have plagued him constantly. Even in the struggle for power, the emperor used all resources regardless of the consequences later. The main focus of the thesis is a critique of the authors of the later periods; Seneca and Tacitus St. Augustine.

Keyword: Pax Romana, Emperor Avgustus, criticism, Tacitus, St. Augustine

Kazalo

UVOD.....	4
1. Kaj je Pax Romana?	5
2. Nekaj o cesarju Avgustu in njegovem prevzemu oblasti.....	8
3. Kritika Seneke	11
4. Kritika Tacita	12
5. Kritika Svetega Avguščina.....	13
6. Povzetek vseh kritik.....	14
7. Zaključek	16
8. Viri	18
9. Literatura.....	18
10. Elektronski viri.....	18

UVOD

V svojem diplomskem delu bom na kratko predstavila vladavino prvega rimskega cesarja Avgusta. Njegova vladavina velja za vladavino miru, vendar po pregledu različnih zgodovinskih virov lahko trdimo, da je imel prvi rimski cesar kar nekaj šibkih točk. Na mejnih območjih cesarstva so stalno potekali spopadi in vdori barbarskih ljudstev. Vladavina cesarja Avgusta je pri večini avtorjev ocenjena s pozitivno oceno, vendar nekateri cesarjevi kritiki, kot so Seneka, Tacit in Avguštín, niso bili enakega mnenja. Slednji so stalno poudarjali, da je Avgusta mučil problem nasledstva in veliko zdravstvenih težav. Kritiki avgustejske dobe so trdili, da se je cesar pri boju za oblast posluževal vseh sredstev ne glede na kasnejše posledice.

V diplomskem delu bo poudarek predvsem na kritiki avtorjev kasnejših obdobij, in sicer Seneke, Tacita in svetega Avguština. Treba je vedeti, da vsi naštetí zgodovinarji pišejo kritiko avgustejske dobe z določene časovne distance, Seneka sicer z manjše distance, Tacit stoletne in Avguštín z distance 400 let. Predvsem Tacit je zelo kritičen in njegova kritika je napisana zelo nazorno ter povsem v njegovem slogu. Njegovo mnenje je drugačno od večine, saj je videl cesarja s povsem druge plati, ki po njegovem mnenju ni bila preveč pozitivna. Tacit je bil predvsem kritičen do cesarjeve osebnosti, ki je bila po njegovem mnenju zaznamovana predvsem z obsedenostjo po oblasti, izsiljevanjem senata, izigravanjem političnih sodelavcev in brutalnostjo. Njegovo delo Anali je velik dosežek rimskega zgodovinopisja in je prevedeno v večino svetovnih jezikov.

V diplomskem delu bo tako govora o rimskem miru in o cesarjevem življenju, saj ravno iz dejanj pred nastopom principata izhaja glavna in osrednja kritika o njegovem vladanju.

1. Pax Romana

Pax Romana po slovensko pomeni rimski mir. Gre za dolgo obdobje relativnega miru in minimalne širitve rimskega cesarstva z vojaško silo, ki je trajalo kar 206 let, in sicer od leta 27 pr. n. št. pa vse do leta 180 n. št. Mir se je začel ob nastopu vladavine cesarja Avgusta, zato ga imenujemo tudi Pax Avgusta.¹ Po zmagi v državljanski vojni in zavzetju Egipta² sta sledila sprememba državne oblasti in postopen prehod v principat. Takrat je le 33-letni Gaj Oktavijan z vrsto premišljenih potez počasi, a zanesljivo prevzemal oblast, saj je bil med leti 31 pr. n. št. in 23 pr. n. št. vseskozi izvoljen za konzula. V letu 29 pr. n. št. je bil tudi deležen več sakralnih počastitev.³ V potrditev vsesplošnega miru je tudi trikrat zaprl Janov tempelj.⁴ Ob vsem tem je Oktavijan slavil triumf za zmage kar v treh vojnah na različnih delih cesarstva, in sicer v Egiptu, Iliriku in pri Akciju. Pri tem je osvojil veliko vojnega plena in začel z velikodušnim obdarovanjem veteranov in rimske visoke družbe, z gradnjo novih stavb v Rimu in provincah, obnavljanjem templjev in gradnjo mavzoleja v čast Julijski rodbini.⁵ Z vsemi temi dejanji se mu je priljubljenost močno povečala in tako si je le še utrdil položaj zmagovalca.⁶ Obdobju državljanskih vojn v 1. stoletju pr. n. št. je nato sledilo obdobje, ko se je začela cela italska družba prizadevati za mir in »*Pax Romana*« je dejansko postal glavni moto, ki je združeval različne plasti rimske družbe. Promocijo ideje miru so predstavljale stoletne igre leta 17 pr. n. št.⁷

Avgust se je po razglasitvi miru soočal predvsem s tem, kako mir narediti kar se da sprejemljiv za Rimljane, ki so kar dvesto let živeli v obdobju neprekinjenega vojskovanja z različnimi nasprotniki. Državljeni rimske države namreč miru niso jemali kot odsotnost vojne, ampak kot redko stanje, v katerem so bili vsi nasprotniki premagani do te mere, ko slednji niso imeli nobene možnosti več, da bi se jim še upirali. Avgustu je tako uspelo prebivalce prepričati, da je blaginja, ki bi jo lahko dosegli z odsotnostjo vojskovanja, veliko boljša od morebitnega bogastva in časti, pridobljenih v tvegani vojni. Njegovi nasledniki so sledili njegovemu zgledu in občasno prirejali razkošne slovesnosti pred zaprtimi vrati Janovega

¹ Latinska beseda *pax* pomeni mir.

² To se je dogajalo v letih 31 in 32 pr. n. št.

³ Rajko Bratož, *Rimska zgodovina*. Prvi del (Ljubljana, 2007), 176.

⁴ Prvič ga je zaprl leta 29 pr. n. št., drugič leta 25 pr. n. št. in tretjič leta 13 pr. n. št. s slovesnostjo *Ara pacis*.

⁵ Prva cesarska rodbina.

⁶ Rajko Bratož, *Rimska zgodovina*. Prvi del (Ljubljana, 2007), 177.

⁷ Pax Romana; Britannica Online Encyclopedia. URL: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/447447/Pax-Romana> (citirano 1. 4. 2016).

templja, izdajanjem kovancev z napisom »*pax*« na zadnji strani in podpiranjem književnosti, ki je poudarjala prednosti rimskega miru.⁸

Pri vsem tem je treba poudariti, da vojaška moč seveda ni bila združljiva z urejenimi političnimi procesi, ki jih je želel Avgust spodbuditi, poleg tega pa mu je bila več kot očitno zoprna tudi vloga vojaškega despota. Od te vloge so ga odvrčale predvsem usoda Julija Cezarja, močna želja po legitimnosti in ugledu in spoštovanje do običajev prednikov. Po lastnih besedah je želel postati »*ustvarjalec najboljše možne vlade*«. ⁹ Avgust je z veliko pragmatičnimi rešitvami in spremembami v državi zagotovil ne le stabilnost in kontinuitete, ampak tudi spoštovanje domovine in njene tradicije.¹⁰

Pojem »*Pax Romana*« je prvi obravnaval angleški zgodovinar Edward Gibbon¹¹ v drugem poglavju svoje knjige *Zaton in propad rimskega cesarstva*. Gibbon je za obdobje miru pod Avgustom in njegovimi nasledniki trdil, da so bili sicer uspešni generali Germanik, Agrikola in Korbulo željni novih osvajalnih pohodov, vendar jih je cesar odpoklical in tako dal prednost mirnemu razvoju cesarstva. Konec obdobja miru naj bi po Gibbonovem mnenju pomenila smrt Marka Avrelija leta 180, čeprav je mir v resnici prekinil eno leto kasneje Markov sin Komod. V obdobju rimskega miru se je rimski imperij razširil na približno pet milijonov kvadratnih kilometrov.¹²

⁸ Pax Romana; Britannica Online Encyclopedia. URL: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/447447/Pax-Romana> (citirano 1. 5. 2015).

⁹ Izjava Gaja Oktavijana med prevzemanjem oblasti. Richard Alston, (2014). *Aspects of Roman History, AD 14–117*, London/New York, str. 42.

¹⁰ Richard Alston (1998), *Aspects of Roman History. AD 14–117*, London/New York. Str. 42–45.

¹¹ Bil je angleški zgodovinar (*1737, †1794). Njegovo najpomembnejše delo je *Zaton in padec rimskega imperija*.

¹² Pax Romana. UNRV History. Dostopno na: <http://www.unrv.com/early-empire/pax-romana.php> (citirano 5. 5. 2017).

Slika 1: Obseg rimskega cesarstva pod vladavino Gaja Oktavijana Avgusta

Vir: Wikipedia. Pax Romana. URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Pax_Romana. (citirano 5. 5. 2016).

Na Sliki 1 je z rumeno barvo prikazan obseg rimske republike v letu 31 pr. n. št. Zelena barva prikazuje postopno osvajanje ozemlja že pod Avgustovo vladavino, z roza pa so obarvane sosednje državne tvorbe, ki jih je Rim politično obvladoval.

2. Nekaj o cesarju Avgustu in njegovem prevzemu oblasti

Avgust se je rodil 23. septembra leta 63 pr. n. št. kot Gaj Oktavijan. Njegov biološki oče Gaj mu namreč ni mogel dati drugega pridevka, četudi je bil tedaj guverner Makedonije. Oktavijanova mati Atia pa je bila nečakinja Julija Cezarja, kar je pomenilo, da je bil Gaj Oktavijan dejansko Cezarjev pranečak. Po očetovi strani je družina izvirala iz Velletrija in imela plebejske korenine. Oktavijanov ded po materini strani je bil Marcus Atius Balbus, znan kot zelo pošten in sposoben senator. Treba je še omeniti, da so bili rimski državljani izredno vraževerni ljudje in tako je znano tudi, da so se pred in po rojstvu Oktavijana dogajale stvari, ki so jih imeli tedanji preroki kot oznanilo o svetli prihodnosti in dobrih stvareh, ki se bodo dogajale temu otroku. Sicer je bil kot otrok šibkega zdravja in precej bledoličen, a kljub bolehnosti podobi je bil njegov pogled odločen, sinje modre oči pa prodorne. Že kot otrok je oboževal knjige in si veliko stvari zelo hitro zapomnil, kot mladenič pa je velikokrat nastopal v javnosti in s tem prikazal, kako nadarjen retorik je bil. Julij Cezar je kaj kmalu v svojem pranečaku videl zrcalno podobo sebe: Cezar vročekrven, Oktavijan hladnokrven. Oktavijan je kot 14-letni deček videl vkorakati Cezarja v Rim. Slednji je imel svojega nečaka od nekdanj rad kot lastnega sina in ga je tedaj s seboj vzel tudi v Španijo. Sicer je bil deček v Galiji Cezarju bolj ali manj v breme, a Oktavijan ga je vedno znova navduševal s svojo preudarnostjo in umsko zmogljivostjo. Kaj kmalu je veliki Cezar v Oktavijanu videl svojega naslednika. Tako je slednji živel s prastricem v vili ravno tedaj, ko je Cezar še zadnjič spremenil oporoko.¹³ Cezar je imel močno razvito intuicijo in je že takrat v šibkem in stalno bolehnem mladeniču videl izjemne sposobnosti, ki jih drugi še niso videli. Tako ga je istega leta poslal v Apolonijo, kjer se je Gaj Julij Cezar Oktavijan, kakor ga je tedaj klical Cezar, začel uriti v vojaških veščinah, obenem se je še naprej učil vseh pomembnih znanosti tedanjega časa. V tej okolici se je pričel pripravljati na prvi velik vojni pohod na Parte, ki so grozili vzhodnim rimskim provincam. Oktavijan je bil že od nekdanj znan tudi po tem, da je bil zelo vraževeren človek. Ob izkrcanju na obalah Ilirika je obiskal tedaj znanega preroka Theagensa, ki je ob branju njegove prerokbe postal ves osupel. Pred seboj je namreč imel mladeniča, ki ga je čakala izredna prihodnost.

¹³ Dokončno jo zapečati 13. septembra 45 pr. n. št.

Ob boku so mu stali trije ljudje, s katerimi je tudi kasneje stkal pristne prijateljske vezi, in sicer Mark Vipsanij Agripa,¹⁴ Gaius Cilnius Mecenat¹⁵ in Rufus.¹⁶

Glavni dedič Cezarjevega bogastva je seveda postal 19-letni Oktavijan, ki je ta čas bil bitke v Iliriku in sploh še ni vedel za atentat na prastrica. Po petih dneh je Oktavijan prejel materino pismo, v katerem je izvedel vse o smrti Cezarja, ob tem so se mu ulile solze, katerim ni bilo videti konca. Kljub kaosu, ki je trenutno vladal v rimski deželi, se je uspelo Oktavijanu vrniti v Rim in po povratku se je najprej namenil k Ciceronu.¹⁷ Vseskozi se je Oktavijan zanašal na lastni instinkt in ob tem seveda že razmišljal, kako bo maščeval smrt svojega adoptivnega očeta. Ob vsem tem je imel nadobudni mladenič tudi v glavi že zamisel o novi družbeni ureditvi; vse to je počel s preudarno hladnostjo in premišljenostjo. Njegova mladost je bila prednost, saj je predstavljal novo in naprednejšo generacijo. Njegov nasprotnik Mark Antonij je mislil, da lahko igra gospodarja in da bo postal nov vladar, a hiter prihod Oktavijana na italska tla mu je prekrizal načrte. V začetku maja je Oktavijan prispel v Rim in zahteval pravice, ki jih je podedoval po preminulem Cezarju. Tako je tudi pred mestnim pretorjem dejal, da sprejema vsa določila oporoke.

Po smrti velikega Gaja Julija Cezarja se je pričel boj za zapuščino med tremi osebami, Markom Antonijem,¹⁸ Emilijem Lepidom¹⁹ in Oktavijanom. Cezarjev sin Cezarion, ki ga je imel s Kleopatro, je izpadel iz boja za premoženje, saj je veljal za tujca in nesposobneža. Po zmagi pri Filipih so si državniki razdelili cesarstvo: Lepidu je pripadel najmanjši del, in sicer provinca Afrika. Ta provinca je seveda bila zelo bogata z naravnimi bogastvi, a tudi najmanjša. Lepid je dobil tudi zelo majhno vojsko, zato se je hitro odločil in se postavil na Oktavijanovo stran, kar se mu je kasneje tudi obrestovalo. Oktavijan je pri delitvi dobil zahodni del: Iberski polotok, Transalpsko Galijo in Apeninski polotok z otoki, Antoniju pa je pripadel vzhodni del imperija, Helada z Makedonijo.²⁰

¹⁴ Agripa je izviral iz Ilirika iz kmečke družine. Bil je zelo spreten vojak in človek s trdim značajem.

¹⁵ Tipičen mladenič etruščanskega izvora.

¹⁶ Njegov zaupnik pri vojaških nalogah.

¹⁷ Mark Tulij Cicero je bil rimski državnik, pravnik, politični teoretik in filozof. Rodil se je 3. januarja leta 106 pr. n. št. v kraju Arpinum in umrl 7. decembra 43 pr. n. št. v Formii. URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/Cicero>. (citirano 8. 5. 2016).

¹⁸ Slednji je bil Cezarjev general in prijatelj ter vodja rimske konjenice.

¹⁹ Bil je rimski politik patricijskega porekla, z Oktavijanom in Markom Avrelijem član drugega triumvirata in zadnji vrhovni pontifik rimske republike. Bil je pretor (49 pr. n. št.) in konzul (z Julijem Cezarjem 46 pr. n. št.) in pristaš Cezarjeve stranke. Zagovarjal je maščevanje za Cezarjev umor. Po Cezarjevi smrti je z Oktavijanom in Markom Antonijem prevzel oblast v rimski republiki. Weigel, Richard D. (2002). *Lepidus: the Tarnished Triumvir*. Routledge. London.

²⁰ Holland, Tom (2004). *Rubicon: The Triumph and Tragedy of Roman Republic*. Abacus, str. 316.

Odločilni obračun z Antonijem se je zgodil leta 31, saj je bil Oktavijan mnenja, da lahko v tako pomembni državi vlada samo eden. Bitka pri Akciji²¹ je potekala na morju. Antonij je svoji vojski poveljeval osebno, medtem ko je Oktavijan bitko zaradi strahu pred morjem spremljal le z obale. V tej bitki se je znašla tudi Kleopatra, ki je pripeljala svojo vojsko in čakala na razplet. Ker je Antonij izgubljal, je svoje vojake pustil na cedilu in z egipčansko kraljico pobegnil nazaj v Egipt. Ta zmaga je veliko pripomogla h kasnejšemu Oktavijanovemu dokončnemu prevzemu oblasti. Oktavijanova vojska je peš več tednov prodirala proti Egiptu, pridružile so se mu tudi Antonijeve legije. Vse to je vodilo do tega, da sta politična zaveznika Antonij in Kleopatra leta 30 naredila samomor. S tem dejanjem je tudi izumrl rod Ptolomejcev, Egipt postane rimska provinca in končana je državljanska vojna. Oktavijan je tako do leta 28 uredil razmere v državi in začel vladavino principata. V spomin na umrlega prastrica si je izbral ime Caesar in naziv princeps, ki pomeni »*prvi med enakimi*«, s čimer se je tudi prikupil senatu. Oktavijan je dobil tudi častni naziv Avgust(us), kar pomeni »*vzvišen*«. Postal je tudi imperator – vrhovni poveljnik vojske.

²¹ Odločilna pomorska bitka med Oktavijanom in združenimi silami Marka Antonija ter Kleopatre je potekala ob mestu Akcij v Jonskem morju v tedanji rimski provinci Epir. Zgodovina.si. URL: <http://zgodovina.si/dokoncnazmaga-oktavijana-z-bitko-pri-akciju/> (citirano: 10. 5. 2016).

3. Kritika Seneke

Prvi avtor, ki je izrazil kritiko nove državne ureditve, je bil Seneka starejši.²² Pri tem je treba poudariti, da je njegova kritika poznana iz zapisa, ki ga je ohranil Laktancij.²³

Njegova kritika je temeljila predvsem na tem, da je razvoj rimske države stalno primerjal s človeškim razvojem skozi različna obdobja, in sicer »*infantia*« je pomenila nastanek Rima na sedmih gričih reke Tibere, sledi »*pueritia*« in oblast tujih kraljev, nato »*adulescentia*« v republikanski dobi do konca vojn s Kartagino, nato nastopi »*iuventus*«, tedaj se tudi oblast rimske države razširi nad številne dežele in narode, hkrati pa je državo nenehno izčrpavala krvava državljanska vojna. Seneka tako primerja Avgustov prevzem oblasti s starostjo (»*prima senectus*«) pri človeku, ko pravzaprav vse pride ponovno v začetno stanje.

Z nastopom principata je bilo konec politične svobode. Seneka ni nikoli izrecno imenoval Avgusta, vendar je po njegovem mnenju taka družbena ureditev vodila le v propad oziroma na konec življenja, kot se to dogaja pri človeku. V pesimističnem razumevanju začetka rimskega cesarstva je Seneka tako prvega rimskega cesarja označil za vladarja rimske države v propadanju, kar pa ni bilo preveč spodbudno.²⁴

Sin omenjenega avtorja Seneka mlajši²⁵ pa je bil zelo kritičen do ideje rimskega miru, saj je v njej videl slabljenje moči nekdanj mogočne republike in pomehkuženo življenje nekdanj bolj zdrave in vitalne rimske družbe. Avtor je zavračal idejo miroljubnega cesarstva. Zagovarjal je idejo cesarstva, v katerem bi vladali ostrina, vojaška moč, hrabrost in plemenitost. Vse te lastnosti je občudoval pri barbarskih germanskih ljudstvih, ki so jih težki življenjski pogoji precej utrdili, medtem ko so se po njegovem mnenju pomehkuženi Rimljani predajali zgolj čutnim užitek. Poleg Seneke mlajšega so podobno mnenje izrazili tudi nekateri drugi kritiki Avgusta, kot so bili Tacit, Juvenal in v pozni antiki Avguštin, saj naj bi dolgotrajni mir vodil v moralni propad in slabenje rimske družbe.²⁶

²² Mark Lucij Anej Seneka – tudi znan kot Seneka starejši (* 54 pr. n. št., † 39; rimski učitelj govorništva in pisatelj.

²³ Laktancij (250–340) je bil afriškega porekla. Posvečal se je izobraževanju in poeziji.

²⁴ R. Bratož, Podobe Avgusta v zgodovinoisju visoke cesarske dobe in pozne antike, v: Zbornik ob stoletnici akad... (ur. P. Š, B. T., S. S.), SAZU, Razred za zgodovinske in družbene vede, Razprave 31, Ljubljana 2015, 89–125.

²⁵ Lucij Anej Seneka – Seneka mlajši (* 4 pr. n. št., Cordoba, † 65 Rim 9; rimski stoiški filozof, politik, dramatik.

²⁶ R. Bratož, Podobe Avgusta v zgodovinoisju visoke cesarske dobe in pozne antike, v: Zbornik ob stoletnici akad... (ur. P. Š, B. T., S. S.), SAZU, Razred za zgodovinske in družbene vede, Razprave 31, Ljubljana 2015, 89–125.

4. Kritika Tacita

Rimski zgodovinar Tacit²⁷ je svojo kritiko odkrito izrazil proti Oktavijanu Avgustu na začetku 2. stoletja, in sicer na dva načina: najprej skozi svojo razlago o zgodovinskem razvoju od začetkov rimske države pa do začetka Avgustove vladavine, nato pa s posrednim opisom Avgustovega pogreba, kjer se je posluževal mnenja manjšine, ki se ni pridružila povzdigovanju pokojnega cesarja. Če skupaj povežemo oba vidika Tacita, lahko rečemo, da je zgodovinar podal ostro kritiko zlasti na Avgustov politični vzpon. Avgustova vlada je trajala dolgo in skozi obdobje vladanja lahko vidimo, da se je Avgust tekom svojega vladanja spreminjal in menjal prioritete. Tako naj bi bil pietetni odnos do pokojnega Cezarja zgolj samo krinka, ki je prekrivala njegov dobro premišljen načrt, kako se povzpeti na oblast. Oktavijan je s svojo konjenico drzno vkorakal v Rim leta 43 in takoj začel grabiti državno blagajno ter poklanjati denarne darove vojakom, s čimer jih je pridobil na svojo stran. Ljudstvo si je pridobil na svojo stran z razdeljevanjem hrane in obljubami o izboljšanju kakovosti življenja. Tako je bil istega leta že izvoljen v konzula.²⁸ Mladenič je bil pravo čudo, saj je uresničil eno najbolj ambicioznih namer. Z uporabo različnih sredstev je poskrbel, da je bil konzulat po koncu prve vojne njegov.²⁹ Tako je bilo končno stanje po državljanskih vojnah naslednje: politični nasprotniki so bili odstranjeni, pripadniki družbene elite so se uklonili in tako nihče več ni nasprotoval Oktavijanovemu prevzemanju oblasti. Sledilo je dolgo obdobje vladavine, s katero so se slej kot prej vsi sprijaznili. K temu je pripomogla tudi menjava generacij, saj je bilo starih pripadnikov republike še čisto malo in končni rezultat je bil spremenjen rimski svet brez politične svobode. Tacit je tako izgubo politične oblasti izrazil tako: »*Ko so propadle stare nravi in ni bilo več enakopravnosti med državljani, so vsi samo čakali na vladarjeve ukaze.*«³⁰ Tacit je tudi zavrnil podobo miru, pri tem se je skliceval na dva poraza rimske vojske proti Germanom in na neuspele politične zarote, ki so se končale z usmrčitvijo. Zgodovinar je tako rimski mir poimenoval kar krvavi mir. Tacit je tako prvi avtor, ki je podal celostno negativno podobo prvega cesarja in tudi sistematično kritiko Avgustove državne ureditve in ideologije. Na svojevrsten način je opisal, da pravzaprav v odločilni bitki pri Filipih Oktavijan sploh ni bil opažen, najprej ga je v medsebojnem spopadu premagal

²⁷ Gaj Kornelij Tacit (*56 Narbonska Galija, †120 Rim); rimski zgodovinar, pisatelj, politik. Njegovo zgodovinsko delo Anali je najpomembnejši vir za obdobje zgodnjega principata.

²⁸ Oktavijan bi po pravilih moral čakati še deset let, da bi sploh lahko kandidiral.

²⁹ Kot zmagovalec v prvi vojni je po sumljivi smrti enega izmed konzulov postal vrhovni poveljnik vojske, kot novi triumvir je javno preganjal in obsojal politične nasprotnike, kasneje se je v boju za oblast s prevaro znebil Seksta Pompeja, Lepida in na koncu tudi svaka Antonija Annalesa 1, 10, 1–3.

³⁰ Annales 1, 4: Igitur verso civitatis statu nihilu squam prisci et integri moris: omnes, exuta ae equalitate, iussa principia spectare.

Brut, ki ga je prisilil v beg in skrivanje med trstičjem. Zaradi visoke vročine bodoči vladar tudi ni bil prisoten na odločilni bitki. Po zmagi nad republikanskimi privrženci se je začela nova delitev rimskega ozemlja: Antoniju je pripadal Vzhod, Lepid je dobil Afriko, Oktavijanu pa Zahod. Pri tem seveda ni šlo brez nasprotij. Glavni razlog za to je bil v tem, da je zmago nad republikanci praktično izbojeval samo Antonij. Slednji je na vzhodu v mestih Azije užival v brezdelju, Oktavijan pa se je v Rimu spopadal s številnimi težavami. Poroka med egipčansko vladarico Kleopatro in Antonijem je načela že tako krhek odnos med najmočnejšima triumviroma, ki sta se medsebojno obtoževala, žalila in obrekovala. Oktavijan je vladal v kaotičnem in politično povsem razklanem Rimu. Zaradi spora z Antonijem in njegovo ženo Fulvijo je ponovno izbruhnila državljanska vojna v Rimu, fatalno Fulvijo je zaslepilo ljubosumje in ostra zavrnitev.³¹ Mladi Oktavijan je s pomočjo Vipsanija Agripe in Rufusa zasledoval Antonijeve čete vse do Perugie. Obleganje je trajalo pol leta, kar je ljudstvo ponovno pahnilo v lakoto in nezadovoljstvo. Mesto Perugia je bilo povsem uničeno in veliko ljudi ubitih. V tej bitki se je prikazala še ena temna stran Oktavijana, in sicer hladnokrvno ubijanje ujetih, kot poročata Tacit in Svetonij.

Cesar Avgust se je v vseh letih svojega vladanja spopadal s problemom nasledstva. Tacit ne zna pojasniti, ali je Tiberij Avgusta sploh videl še živega. Slednji je namreč preminil 19. avgusta leta 14 n. št. Zanimivo je, da je umrl na isti dan, kot je pred 57 leti prvokrat postal konzul v starosti 77 let v hiši svojega očeta Oktavijana. Umrl je spokojno, neopazno in zaključil delo prastrica velikega Julija Cezarja.

³¹ Fulvija je bila zelo jezna na svojega moža, ker se je slednji celo zimo zadržal pri Kleopatri v Egiptu, nato pa je doživela še ostro ljubezensko zavrnitev s strani Oktavijana.

5. Kritika svetega Avguština

Latinska zgodovinarja, ki sta upoštevala kronološko sovpadanje med Avgustovo vlado in Kristusovim rojstvom ter dobro interpretirala njegov smisel, sta bila Avguštín,³² ki je sovpadanje med vlado in rojstvom opisal v tretji knjigi Božje države,³³ in Orozij,³⁴ ki je ravno to opisal v svetovno zgodovinsko zasnovani Zgodovini proti poganom. Obe deli sta sila pomembni, saj podajajta oceni cesarja Avgusta in njegovega časa, vendar se med seboj precej razlikujeta.

Avguštínov prikaz cesarja Avgusta je precej kritičen in se je v nekaterih pogledih ujema s kritiko poganskih latinskih zgodovinarjev od zgodnjega 2. pa vse do konca 4. stoletja. Avguštín je Avgustu priznaval, da je ostarelo in od vojn izmučeno državo obnovil ter v njej vzpostavil mir, vendar za ceno tega, da je bila Rimljanom odvzeta svoboda. Kritika rimske države v zadnjem obdobju republike tako v veliki meri spominja na Tacita, ko omenja izčrpanost in starost republikanske državne ureditve, pa se ujame s kritiko Seneke. V nadaljevanju svoje kritike je Avguštín predstavil prvega rimskega cesarja Oktavijana Avgusta v nič kaj spodbudni podobi, treba pa je poudariti, da je ta avtor edini jasno ločil Oktavijanovo obdobje od Avgustovega, vendar brez časovnega prehoda. V svojem delu je tako Avguštín mimogrede dodal zapis, da je bil v času Avgustove vladavine rojen tudi Kristus. S tega zapisa je moč videti, da Avguštín ni podpiral Avgustove teologije.³⁵

Zelo ostro kritiko je Avguštín izrazil proti Avgustu glede na njegovo zunanjo politiko, saj je cesar bojeval veliko vojn, v katerih so padli številni pripadniki družbene elite; Avguštín tu izpostavi Cicerona. Vzporedno glede na Tacitovo kritiko je prikazal najprej mladega Oktavijana in nato starejšega Avgusta, ki ga opiše kot povzpetnika, izkoriščevalca trenutnih političnih razmer in hinavca. Avguštín je bil oster kritik tudi v primeru smrti Cicerona, saj je znano, da je Avgust dopustil usmritev, kljub temu da je bil Ciceron cesarjev politični zaveznik in podpornik. Tako lahko rečemo, da je Avguštín Avgustu očital dvoličnost in zahrbtnost.³⁶ Avguštínova kritika je bila sprejeta, saj je podajala realistično podobo cesarja Avgusta, pod čigar vlado je sicer bil rojen tudi Kristus, vendar je vseeno Avgust prikazan kot

³² Avguštín iz Hipona (* 13. november 354, † 28. avgust 430) je poznan kot največji latinski cerkveni oče, učitelj, pisatelj in filozof. Njegovo najpomembnejše delo je Božja država.

³³ Leta 412.

³⁴ Orozij (* 375, † 418) je bil krščanski teolog in pisatelj iz Galicije ter učenec svetega Avguština. Njegovo najbolj znano delo je Zgodovina proti poganom.

³⁵ Avgustinus, Civites dei 3, 21 in 3, 30.

³⁶ R. Bratož, Podobe Avgusta v zgodovinopisju visoke cesarske dobe in pozne antike, v: Zbornik ob stoletnici akad... (ur. P. Š.), SAZU, Razred za zgodovinske in družbene vede, Razprave 31, Ljubljana 2015, 89–125.

človek, ki je Rimljanom vzel svobodo in ni prinesel trajnega miru. Ocena prvega cesarja je na Zahodu tako ostala ambivalentna.³⁷

³⁷ R. Bratož, Podobe Avgusta v zgodovinoisju visoke cesarske dobe in pozne antike, v: Zbornik ob stoletnici akad... (ur. P. Š.), SAZU, Razred za zgodovinske in družbene vede, Razprave 31, Ljubljana 2015, 89–125.

6. Povzetek vseh kritik

Glede na pregled poročil različnih avtorjev, ki so se lotevali opisovanja dobe cesarja Avgusta, lahko rečemo, da so si mnenja med seboj precej različna. Seveda pa se med seboj še bolj razlikujeta poganska in krščanska razlaga. V poganskem zgodovinoписju naletimo na pohvale s strani Evtropija, v izbranih mestih v Historii Avgusti in deloma s strani Avrelija Viktorja ter precej ostro kritiko s strani Tacita, kjer sta poudarjena Oktavijanov prihod na oblast po državljanskih vojnah in čas, ko je Rimljanom odvzel svobodo. Gledano celotno je Avgustova vlada ocenjena povprečno ali prav dobro, nikakor pa ne odlično.

Krščansko zgodovinoписje je veliko bolj naklonjeno prvemu cesarju, vendar vse v povezavi s tem, da se je v času njegovega vladanja rodil tudi Kristus. Od druge polovice 2. stoletja dalje so krščanski pisci postopoma oblikovali ideal rimskega krščanskega cesarstva, ki se je opiral na t. i. Avgustovo teologijo. Temeljila je na sovpadanju Kristusovega rojstva z Avgustovo vlado, zaradi česar je bila vlada deležna pozitivne ocene. Zelo pohvaljen je bil tudi ideal večnega miru, ki je sovpadal z evangelijskim izročilom. Pozitivno podobo cesarja je zasenčil Avguštín, ki je z realno kritiko postavil cesarja v zgodovinski okvir.

Povezave med pogansko in krščansko razlago so redke, saj je bilo idejno izhodišče povsem različno: pri poganskih avtorjih je nastopil ideal rimske republike, medtem ko pri krščanskih avtorjih ideal krščanskega cesarstva.

Tudi ideja »*Pax Romana*« je bila tolmačena povsem različno.

7. Zaključek

S pisanjem diplomskega dela sem izvedela veliko novih in zanimivih stvari o prvem rimskem cesarju skozi dvoje oči. Avgustova smrt 19. avgusta leta 14 je pomenila konec 40-letne monarhične vlade. Cesar je bil kar 57 let na oblasti, kar se kaže tudi v tem, da je zelo zgodaj stopil v javno življenje in si kar kmalu izboril prvo mesto v državi. Z njegovo smrtjo se je tudi končalo eno izmed prelomnih obdobj v zgodovini; tako pomembno je bilo to obdobje predvsem zaradi cesarjeve osebnosti. Avgust je še za časa svoje vlade prejemal številne pohvale. Ob upoštevanju njegovih uradnih in osebnih lastnosti velja slednji za najbolj karizmatično in priljubljeno osebo v celotni rimski zgodovini. Za dobro in uspešno samopodobo in priljubljenost med ljudmi je cesar poskrbel tudi sam s svojim javnim nastopanjem in udejstvovanjem. Tako imamo na eni strani skrbnega in vestnega cesarja, na drugi pa na videz sila neizprosnega človeka, ki je za doseganje svojih ciljev uporabljal vsa sredstva ne glede posledice.

Nekateri mu dajejo le hvalo in slavospeve o Avgustovi dobi, drugi zgodovinarji pa opisujejo vse ravno nasprotno. Zelo kritičen odnos do njegove politike in predvsem osebnosti je imel Tacit, avtor izbranega dela Anali. Slednji je bil kritičen predvsem do njegove osebnosti, ko se je v določenih primerih izkazal za krutega in celo brutalnega cesarja. Tacit se predvsem spotakne ob t. i. »krvavi mir« (paxcruenta), ki je zaznamovan s porazi v Germaniji in tudi uboji nekaterih političnih nasprotnikov.

Avgust tudi v zasebnem in zakonskem življenju ni bil ravno zgled morale, sam pa je v državi izvajal stroge zakone v zvezi z družinsko politiko. Cesar namreč krši zakonsko zvestobo in ne upošteva pravne norme.

Ne glede na vse je v splošnem kritika Avgustove dobe pozitivna in velja za cesarja s pozitivno podobo. Svetonij³⁸ mu celo priznava zelo privlačen in lep videz, predvsem pa tisto iskrico v očeh, ki odlikuje dobrega vladarja, primerja z božanskim sijem.

Duhovna prisotnost prvega rimskega cesarja se še danes čuti na zidovih, kipih in lokih v Rimu. Treba je poudariti, da je cesar Avgust prišel na oblast nezakonito in nasilno. Ob smrti Avgusta se tako Tacit sprašuje, kdo se sploh spominja, da je kdaj obstajala republika.

³⁸ Svetonij. »Forma fuiteximia et pur omnesa etatis grandus venustissima.«

8. *Viri*

Corneli Taciti, *Annales*, prevod dr. Fran Bradač, (Maribor, 1968).

Res gestae divi Avgusti, V: Bringmann K., Wiegandt D., Avgustus. *Schriften, Reden und Aussprüche*. (Darmstadt, 2008).

9. *Literatura*

Alston Richard, *Aspects of Roman History. AD 14-117*. (London/New York, 1998).

Bratož Rajko, *Rimska zgodovina. Prvi del: Od začetkov do nastopa cesarja Dioklecijana*. (Ljubljana, 2007).

Bratož Rajko, *Podobe Avgusta v zgodovinsko-pisju visoke cesarske dobe in pozne antike*, v: *Zbornik ob stoletnici akad. Antona Vratushe* (ur. Peter Štih, Biba Teržan, Slavko Splichal), SAZU, *Razred za zgodovinske in družbene vede, Razprave 31*. (Ljubljana, 2015).

Holland Tom, *Rubicon: The Triumph and Tragedy of the Roman Republic*. (Abacus, 2004).

Hazel John, *Who's Who in the Roman World*. Routledge. (London, 2001).

Miroslava Mirković, *Rimska država u doba principata i dominata (27. pr. n. št. do 337 n. št.)*, *Od Avgusta do Konstantina*. (Beograd, 2003).

Svetonij Trankvil Gaj, *Dvanajst cesarjev*. /prev. Anton Sovre, Jože Šmit /. (Ljubljana, 1960).

Richard D. Weigel, *Lepidus: the Tarnished Triumvir*. (Routledge, 2002).

11. *Elektronski viri*

Britannica: Svetonius. URL: [BritannicaOnlineEncyclopedia](http://www.britannica.com/EBchecked/topic/571641/Suetonius).

URL:<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/571641/Suetonius> (citirano 7.5.2017).

Britannica: Tacitus. URL: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/579997/Tacitus> (citirano 8.6.2016).

Wikipedia: Pax Romana. URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Pax_Romana (citirano 5.5.2017).

Priloga 1

Izjava o avtorstvu

Izjavljam, da je diplomsko delo v celoti moje avtorsko delo ter da so uporabljeni viri in literatura navedeni v skladu s strokovnimi standardi in veljavno zakonodajo.

Ljubljana, 12. junij 2017

Aleša Premrl

Priloga 2

Izjava kandidata/kandidatke

Spodaj podpisani/a _____ izjavljam, da je besedilo
diplomskega dela v tiskani in elektronski obliki istovetno, in

dovoljujem / ne dovoljujem
(ustrezno obkrožite)

objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

Datum: 12.6.2017

Podpis kandidata/ kandidatke: